

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Запорізька політехніка»

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Проректор з НР

Вадим ШАЛОМЄЄВ

_____ 2023 р.

ПРОГРАМА
вступного іспиту до аспірантури
у галузі знань 231 «Соціальна робота»

Затверджено на засіданні
кафедри «Соціальна робота та
психологія»
Протокол № 8
від 30 січня 2023р.

Запоріжжя, 2023 рік

ІСТОРІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Об'єкт, предмет, проблемне поле вивчення історії соціальної роботи. Підходи до визначення історії соціальної роботи. Характеристика основних систем призріння та їх типів. Парадигма допомоги й підтримки в Європі в період XVI - XVIII ст. Передумови становлення наукової парадигми соціальної роботи за кордоном. Основні підходи до соціальної роботи в Західній Європі. Передумови зародження професії соціального працівника. Шляхи становлення професії соціального працівника в Європі та Америці. Критичний аналіз методики case-work. Вплив нового міжнаціонального поділу праці на роль і статус соціального працівника в суспільстві. Соціальна робота і соціальні програми в країнах Європи. Соціальна робота і соціальні програми в США. Порівняльний аналіз періодизації історії зарубіжної та вітчизняної соціальної роботи. Передумови розвитку сучасного етапу вітчизняної соціальної роботи. Філософія допомоги як базова, концептуальна ідея в становленні вітчизняних теорій соціальної роботи. Відображення державно-громадської опіки в теоретичних засадах соціальної роботи. Медико-соціальні підходи до соціальної роботи в повоєнні роки. Основні тенденції княжого піклування з X по XIII ст. Інститут церкви як носій державної ідеології та філософії допомоги. Історичні тенденції світської благодійності. Передумови становлення державного забезпечення на поч. XX ст. Система соціального захисту в сучасній Україні. Зміна парадигми соціального захисту при переході від тоталітарних до демократичних суспільств на пострадянському просторі. Діяльність благодійних організацій в Україні сьогодні. Еволюція людських потреб в умовах сучасної трансформації українського суспільства.

Список рекомендованої літератури

1. Горілий А.Г. Історія соціальної роботи. Видавництво «Астон», 2004. 174 с.
2. Добродійна діяльність і меценатство в Україні. К., 2003.

3. Лукашевич М.П., Мигович І.І., Пінчук І.М. Соціальна робота в Україні: теоретико-методичні засади. К.: МАУП, 2001.
4. Попович Г. Соціальна робота в Україні і за рубежом. Ужгород: Гражда, 2000. 134 с.
5. Основи соціальної роботи // Соціальна робота: В 3 ч. Ч.1. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2004. 178 с.
6. Соціальна робота в Україні. Навч. посіб. / І.Д. Зверева, О.В. Безпалько, С.Я. Марченко та інш.; за заг. ред.: І.Д. Зверєвої, Г.М. Лактіонової. К.: Центр навчальної літератури, 2004. 256 с.
7. Соціальна робота: Короткий енциклопедичний словник. К.: УДЦССМ, 2002.
8. Управління соціальними процесами [Текст]: навч. посіб. / О.А. Агарков, Г. Ю Баршацька, В. В. Дударьов, В. О. Коваль, та ін.; керівник авт. кол. О. А. Агарков. Запор. нац. тех. ун-т – Запоріжжя: ЗНТУ, 2018. 217 с.

ТЕОРІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Соціальні дії, соціальні взаємодії, соціальні відносини і соціальні зв'язки як категорії теорії соціальної роботи. Структурні і змістовні компоненти діяльності в соціальній роботі. Діяльнісно-активістський підхід в теорії соціальної роботи. Соціальна допомога і соціальна підтримка як форми соціальної роботи. Методи соціальної роботи. Гуманістичний підхід в теорії соціальної роботи. Клієнт-центрована модель соціальної роботи. Взаємозв'язок суб'єкта і об'єкта соціальної роботи. Об'єктна сфера соціальної роботи. «Групи ризику» як об'єкт соціальної роботи. Цінності соціальної роботи. Принципи соціальної роботи. Функції соціальної роботи. Моделі соціальної роботи. Рівні системи соціальної роботи. Цілі і завдання соціальної роботи. Соціальний процес як категорія теорії соціальної роботи. Соціальні зміни в процесі соціальної роботи. Ресурси соціальної роботи. Соціальне партнерство в соціальній роботі. Соціальна проблема як категорія теорії соціальної роботи. Соціальна допомога як категорія теорії соціальної роботи. Соціальне обслуговування в системі соціального захисту українського суспільства. Соціальна політика як категорія теорії соціальної роботи. Концепція соціальної держави. Особливості професійної діяльності фахівця з соціальної роботи. Комунікативна складова професіоналізму в соціальній роботі. Проблема ефективної діяльності фахівця з соціальної роботи. Характеристики процесу навчання соціальній роботі. Тенденції розвитку освітнього процесу в галузі соціальної роботи. Партикулярістський підхід до розуміння соціальної справедливості Дж. Ролза. Партикулярістський підхід до розуміння соціальної справедливості М. Волцнера. Універсалістський підхід до розуміння соціальної справедливості Д. Бьолера. Універсалістський підхід до розуміння соціальної справедливості Ю. Габермаса. Теорія розподільчої справедливості Р. Нозіка. Загальна модель реалізації соціально-політичного маркетингу. Критерії соціальної ефективності реалізації соціально-політичного маркетингу. Соціально-демократична модель соціальної політики (політична основа,

принцип надання послуг, рівень державних витрат на соціальну сферу, ринок праці). Корпоративістська модель соціальної політики (політична основа, принцип надання послуг, рівень державних витрат на соціальну сферу, ринок праці). Ліберальна модель соціальної політики (політична основа, принцип надання послуг, рівень державних витрат на соціальну сферу, ринок праці). Суб'єкти соціально-політичного маркетингу. Об'єкти соціально-політичного маркетингу. Сутність соціального маркетингу. Теорія соціального обміну Дж. Хоманса. Теорія соціального обміну П.Блау. Риси соціальної держави. Напрями реалізації соціальної політики в діяльності соціальної держави. Функції соціальної держави. Риси й критерії держави добробуту. Моделі соціальної держави (патерналістська, шведська модель добробуту, французька модель «держави загального добробуту», модель «соціального ринкового господарства», ринкова модель). Основні напрями здійснення соціальної політики в Україні. Соціальна реклама: визначення поняття, мета, функції. Поняття і сутність громадянського суспільства. Структура громадянського суспільства. Концепція справедливості Платона. Концепція справедливості Аристотеля.

Список рекомендованої літератури

1. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери [заг. ред. І. Д. Зверєва]. – К.: Сімферополь: Універсум, 2012. 536 с.
2. Карпенко О. Г. Теорія та практика соціальної роботи: навч. посіб. для студентів ВНЗ / О. Г. Карпенко, Н. Ф. Романова. К.: Слово, 2015. 402 с.
3. Лукашевич М. П. Соціальна робота (теорія і практика): підручник / М. П. Лукашевич, Т. В. Семигіна, К. : Каравела, 2011. 368 с.
4. Іванова І. Б. Методи соціальної роботи (на основі Державних стандартів соціальних послуг) : навч. посіб. К.: Ун-т «Україна», 2018. 302 с.
5. Соціальна робота: В 3-х ч. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2004. Ч. 3: Соціальна робота з конкретними групами клієнтів / А. М. Бойко, Н. В. Бондаренко, О. С. Брижовата та ін.; за ред. Т. Семигіної та І. Григи. 2004. 166 с.

6. Пейн М. Сучасна теорія соціальної роботи. К., 2000. 456 с.
7. Понятійно-термінологічний словник з соціальної роботи / За ред. І.В. Козубовської, І.І. Миговича. Ужгород: УЖМУ, 2001. 52 с.
8. Попович Г.М. Соціальна робота в Україні і за кордоном. Ужгород: УДУ, 2000.
9. Соціальна робота в Україні: перші кроки / За ред. В. Полтавця. К.: Вид. дім «КМ Асасієтія», 2000. 236 с.
10. Семигіна Т. В. Моделі та форми громадської активності у територіальних громадах / Т. В. Семигіна, Д. О. Лиховид // Нова парадигма. 2015. Вип. 128. С. 170–177.
11. Управління соціальними процесами [Текст]: навч. посіб. / О.А. Агарков, Г. Ю Баршацька, В. В. Дударьов, В. О. Коваль, та ін.; керівник авт. кол. О. А. Агарков. Запор. нац. тех. ун-т – Запоріжжя: ЗНТУ, 2018. 217 с.
12. Харченко С. Я. Теоретико-методичні проблеми соціальної педагогіки та соціальної роботи: навч.-метод. посіб. / С. Я. Харченко [та ін.]. Слов'янськ: Вид-во Б. І. Маторіна, 2016. 433 с.

ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Соціальна технологізація як процес оптимізації сучасної соціальної дійсності. Сутність соціальних технологій. Структура та основні характеристики соціальних технологій. Класифікація соціальних технологій. Багатоманітність та класифікація соціальних технологій. Сутність технологій соціальної роботи. Класифікація технологій соціальної роботи. Визначення соціальних технологій в соціальній роботі. Комунікативна техніка - основа професійної діяльності соціального працівника. Компоненти стилю професійної діяльності спеціаліста. Визначення та функції вербальної та невербальної комунікації в соціальній роботі. Критерії ефективності процесу технологізації соціальної роботи. Умови реалізації соціальних технологій в соціальній роботі. Функції технологій соціальної роботи. Діагностичні методи в соціальній роботі. Організаційні моделі соціальної експертизи. Методи та методики соціального проектування. Технології прогнозування. Технології моделювання. Технології адаптації. Технології реабілітації. Технології терапії. Сутнісні характеристики групової роботи. Сутність технологій консультування. Технології посередництва. Сутність технологій паблік рилейшнз. Технології зв'язку з громадськістю в практиці соціальної роботи. Характеристика і специфіка застосування психологічних методів у соціальній роботі. Методи і технології соціального захисту населення в сучасних умовах. Технології соціального захисту та підтримки безробітних. Технології роботи з сім'єю. Технології соціальної роботи з жінками в умовах сучасної України. Соціальна робота з людьми похилого віку. Технології соціальної роботи з дезадаптованими дітьми і підлітками. Технології соціальної роботи з молоддю. Технології соціальної реабілітації дітей з обмеженими можливостями та з сім'ями, які виховують дітей-інвалідів. Технології роботи в пенітенціарних закладах із засудженими. Особливості роботи з неповнолітніми засудженими.

Список рекомендованої літератури

1. Агарков О. А. Технології соціальної роботи: навч. посіб. / О.А. Агарков

[та ін.]. Запоріжжя: Мотор Січ, 2015. 486 с.

2. Капська А.Й. Соціальна робота: Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 328 с.

3. Карпенко О.Г. Професійне становлення соціального працівника: Навчально-методичний посібник. К.: ДЦССМ, 2004. 164 с.

4. Науковий супровід, моніторинг та оцінка ефективності соціальних проектів / О.О. Яременко, О.Р. Артюх, О.М. Балакірева та ін. К.: Державний центр соціальних служб для молоді, Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2002. 124 с.

5. Соціальна робота: технологічний аспект / За ред. проф. А.Й. Капської. К.: ДЦССМ, 2004. 364 с.

6. Соціальна робота в Україні: теорія та практика. / За заг. ред. А.Я. Ходорчук. К.: ДЦССМ, 2002. - 177с.

7. Соціальна робота: технологічний аспект: Навчальний посібник / За ред. проф. А.Й. Капської. К.: Центр навчальної літератури, 2004. 352 с.

8. Соціальна робота: актуальні питання теорії та практики: Навч.-метод. посіб. / А.Й. Капська (кер. авт. кол.) О.В. Безпалько, Р.Х. Вайнола та ін. К.: Держ. Ін-т проблем сім'ї та молоді, 2005.

9. Технології соціально-педагогічної роботи: Навчальний посібник / За заг. ред. проф. Капської А.Й. К.: 2000. 372 с.

10. Технологія роботи з різними категоріями клієнтів центрів соціальних служб для молоді (методичний посібник) / С.В. Толстоухова, О.О. Яременко, О.В. Вакуленко та ін. К.: Державний центр соціальних служб для молоді, Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2003. 88 с.

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З РІЗНИМИ ГРУПАМИ КЛІЄНТІВ

Соціальна робота як вид професійної діяльності (об'єкти і суб'єкти соціальної роботи, функції, структура, рівні соціальної роботи; принципи соціальної роботи; основні напрями соціальної роботи). Зміст та структура професійної компетентності соціального працівника. Ключові групи компетентностей (розробити «професіограму» та «акмеограму» соціального працівника). Поняття «метод соціальної роботи». Аналіз методів соціальної роботи (методи соціальної роботи, організаційні форми соціальної роботи). Технології соціальної роботи: сутність, специфіка, класифікації. Поняття інтегрованих соціальних технологій. Діагностика соціальної роботи як умова успішного її прогнозування (соціальна, медична, соціально-психологічна, соціально-педагогічна). Соціальна профілактика, її сутність та значення. Основні принципи та види соціальної профілактики. Напрямки розвитку соціальної профілактики. Соціальна адаптація і реабілітація. Основні проблеми соціальної адаптації у різних груп населення. Форми соціальної реабілітації. Соціальна корекція та терапія. Напрямки корекційного впливу. Методи соціальної терапії. Психологія соціальної роботи: психологічні основи методології соціальної роботи. Методологія та теоретичні основи соціальної роботи з сім'ями (основні форми організації, методи та засоби соціальної роботи з сім'ями; загальні, міждисциплінарні та конкретні технології й методи у соціальній роботі з сім'ями; роль і функціонування шкільної соціально-психологічної служби в роботі з сім'ями). Класифікація сімей групи «соціального ризику». Сучасні тенденції розвитку соціальної роботи з сім'ями. Соціальна робота з особами групи «соціального ризику» (основні закономірності та механізми формування груп «соціального ризику»; соціальні та психологічні чинники, що сприяють формуванню груп «соціального ризику»; види груп, основні проблеми).

Форми і методи профілактики соціальних відхилень, корекції негативного впливу на особистість, соціальної реабілітації осіб та груп

«соціального ризику». Соціальна робота з особами з високою ймовірністю криміналізації, осіб, що повернулися з місць позбавлення волі; з особами, що зробили спробу суїциду; з особами, які мають ризиковану сексуальну поведінку. Технології соціальної реабілітації соціально-девіантної та віктимно-адиктивної поведінки дітей та молоді. Розробка програми індивідуальної роботи щодо профілактики та соціальної реабілітації осіб груп «соціального ризику». Соціальний супровід дітей з обмеженими функціональними можливостями. Технології соціальної реабілітації дітей-інвалідів. Соціальна допомога хронічним хворим та сім'ям інвалідів. Соціально-психологічна та медико-соціальна допомога жертвам жорстокості та насилля. Соціально-психологічна допомога учасникам та жертвам військових конфліктів та техногенних катастроф. Сучасні технології соціальної підтримки літніх та самотніх громадян. Методи корекційно-реабілітаційної та медико-соціальної допомоги особам, що перебувають у посттравматичних стресових станах з приводу різних обставин. Форми і методи соціальної роботи в системі центрів соціальних служб (основні напрямки соціальних програм, які реалізують центри: «Соціальна підтримка молоді сім'ї», «Соціальна адаптація молодих жінок», «Соціальна підтримка дітей та молоді з особливими потребами», «Соціальна підтримка дітей та молоді пільгових категорій», «Профілактика негативних явищ у молодіжному середовищі» і т. ін.; методи роботи). Напрямки реформування та вдосконалення роботи соціальних служб. Напрямки діяльності соціального працівника у правовому захисті. Зміст і організаційно-правові форми роботи з дітьми та молоддю шкільного віку. Психологічні особливості соціальної роботи з різними категоріями населення та різними соціальними проблемами. Основні проблеми соціальної роботи та шляхи їх розв'язання. Інновації в галузі соціальної роботи з різними групами клієнтів. Професійні ризики у соціальній роботі.

Список рекомендованої літератури

1. Актуальні проблеми теорії та практики соціальної роботи на межі тисячоліть: Монографія. К.: УДЦСЦ, 2001. 334 с.
2. Банас О. Методичні рекомендації з питань ВІЛ та ЧСЧ для соціальних працівників: метод. посіб. / О. Банас., С. Валько, Т. Семигіна та ін. К.: Програма розвитку ООН в Україні, 2012. 80 с.
3. Бойко А.М. Соціальна робота з клієнтами із залежністю від алкоголю та наркоманії: Метод. реком. з навчального курсу для магістеріуму. Ужгород: УжДУ, 2000. 76 с.
4. Бойко А.М. Соціальна робота з клієнтами, ВІЛ-інфікованими та хворими на СНІД: Метод. реком. з навчального курсу для магістеріуму. Ужгород: УжДУ, 2000. 64 с.
5. Горбунова О.Г. Запобігання торгівлі жінками: Посібник для вчителів навчальних закладів системи загальної середньої школи. Х.: Вид. Ун-ту внутр. справ, 2000. 184 с.
6. Грись А.М. Психологія роботи з соціально дезадаптованими неповнолітніми: навч. посіб. / А.М. Грись; К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2016. 306 с.
7. Голубенко Т.О. Технології соціальної роботи з людьми похилого віку: навч. посіб. / Т.О. Голубенко. К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2014. 160 с.
8. Гусак Н. Формування толерантного ставлення до дітей, яких торкнулася проблема ВІЛ/СНІДу: особливості підготовки волонтерів / Дмитришина, Г. Довбах. К.: МБФ «Міжнародний Альянс зВІЛ/СНІД в Україні», 2011. 128 с.
9. Іванова І. Б. Соціальна робота з людьми з особливими потребами: навч. посіб. К.: За друга, 2011. 416 с.
10. Запобігання торгівлі людьми: Навч.-метод. посібник. Харків: Вид-во нац. ун -ту внутр. справ, 2001. 176 с.

11. Зверева І.Д. Соціальна робота з дітьми і молоддю (теоретико-методологічні аспекти). / І.Д. Зверева, І.В. Керецман, О.І. Пічкарь. Ужгород: УжНУ, 2000. Ч.1. 192 с.
12. Капська А.Й. Актуальні проблеми соціально-педагогічної роботи (модульний курс дистанційного навчання). К.: Науковий світ, 2001. 129 с.
13. Капська А.Й. Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю: Навчально - метод. посіб. К.: УДЦССМ, 2001. 220 с.
14. Методичний посібник з профілактики наркоманії та ВІЛ/СНІДу у шкільному та молодіжному середовищі / За ред. Лазаренко Б.П., Пінчук І.М. К., 2002. 144 с.
15. Лютий В.П. Соціальна робота з групами девіантної поведінки: навч. посіб. К.: Академія праці і соціальних відносин, 2000. 50 с.
16. Лютий В.П. Нехімічні адикції як предмет соціальної роботи // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. 2013. Вип. 11 (2). С. 158–166.
17. Семигіна Т В. Профілактика ВІЛ/СНІДу серед молоді: від теорії до реальності // Вісник Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту. 2010 № 3. С. 150
18. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми: посіб. у 2-х ч.; Ч. I. Сучасні орієнтири та ключові технології / З.П. Кияниця, Ж.В. Петрочко. К.: ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. 256 с.
19. Соціальна робота з людьми, які живуть із ВІЛ/СНІДом: метод. посіб. для проведення курсів підвищ. кваліфікації / за заг. ред. Т. В. Семигіної. К.: ВД «Києво-Могилянська акад.», 2006. 620 с.

**Критерії
оцінювання знань та вмінь докторів філософії
у галузі 231 «Соціальна робота»**

За оцінкою результатів іспиту визначається повнота та правильність відповідей на теоретичні питання та вирішення практичних завдань, розроблених відповідно до вимог навчальних планів і програм.

1. Оцінка результатів відповідей на іспиті виставляється за відповідною їй 100-бальною шкалою виходячи з основних критеріїв та показників рівня знань, умінь та навичок.

2. Основні показники оцінок знань студентів за результатами проведення вступного іспиту:

Оцінка (90-100 балів) виставляється за:

- здібність до аналізу викладеного матеріалу з відповідними особистими висновками;
- здібність до вирішення ситуаційних задач з використанням програмного матеріалу;
- знання та розуміння всього програмного матеріалу в повному обсязі;
- послідовне, логічне, обґрунтоване, безпомилкове викладення матеріалу;
- самостійне, впевнене та правильне застосування знань при вирішенні практичної частини екзаменаційних білетів;
- вміле та вивірне формулювання висновків та узагальнень.

Оцінка (85-89; 75-84 балів) виставляється за:

- знання та розуміння всього програмного матеріалу в цілому;
- послідовне, логічне, обґрунтоване, викладення матеріалу;
- правильне та без особливих труднощів застосування знань при вирішенні практичних завдань;
- формулювання висновків та узагальнень;
- допущення окремих несуттєвих помилок під час відповіді;
- допущення деяких семантичних помилок.

Оцінка (70 – 74; 60-69 балів) виставляється за:

- знання та розуміння тільки основного програмного матеріалу в обсязі, який дозволяє застосувати наступний програмний матеріал;
- спрощене викладення матеріалу;
- нечітке та непослідовне застосування окремих знань під час вирішення практичних завдань;
- допущення окремих суттєвих помилок під час відповіді;
- допущення неточностей при вирішенні практичних задач.

Оцінка (35-59; 1-34 балів) виставляється за:

- поверхове знання та розуміння основного програмного матеріалу в обсязі, який не дозволяє засвоювати наступний програмний матеріал;
- непослідовне викладення матеріалу з допущенням багатьох істотних помилок;
- невміння робити висновки та узагальнення;
- невміння застосувати знання під час вирішення практичних завдань.

В.о. завідувача кафедри
«Соціальна робота та психологія»

Віктор КУЗЬМІН